

Representantforslag 87 S

(2015–2016)

fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Snorre Serigstad Valen, Heikki Eidsvoll Holmås, Torgeir Knag Fylkesnes og Karin Andersen

Dokument 8:87 S (2015–2016)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Snorre Serigstad Valen, Heikki Eidsvoll Holmås, Torgeir Knag Fylkesnes og Karin Andersen om endringer i lovverket for private skoler og høyskoler

Til Stortinget

Bakgrunn

Regelverket for private skoler er i dag utformet på en måte som har negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet. Dette representantforslaget foreslår to endringer som vil bidra til større forutsigbarhet i det samlede skoletilbudet, og sikre at offentlige midler bevilget til privat skoledrift brukes på elevene og ikke tas ut i privat profitt (eller privat for tjeneste).

Private vs. offentlige elevplasser

I juni 2015 ble privatskoleloven endret, slik at det som tidligere ble omtalt som «private skoler», nå skal kalles «friskoler». I realiteten er skolene det samme som tidligere – private alternativer til den offentlige skolen. En friskole som blir godkjent etter den nye friskoleloven, er en skole som tilbyr grunnskole og/eller videregående opplæring på et såkalt «særskilt grunnlag». Skoler godkjent etter friskoleloven, har rett til statstilskudd. Skolene får godkjenning for et visst elevtall, som de senere kan søke om å utvide.

Med endringene i privatskoleloven ble kommunene og fylkeskommunene gitt en innsigelsesrett når skoler søker om å starte opp eller ønsker å utvide elevtallet. I loven heter det at «godkjenning ikke skal gis dersom godkjenningen får negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet».

Dette er en reell problemstilling flere steder. I en liten kommune kan godkjenning av en friskole skape store utfordringer for det offentlige skoletilbudet selv med et relativt begrenset elevtall. Nye friskoler i de store byene kan ha store konsekvenser for kommunene utenfor. Under regjeringen Bondevik II og utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet ble det godkjent til sammen 1 140 elevplasser: 315 plasser på Akademiet, 525 plasser på John Bauergymnasen og 300 plasser på Sonans videregående skole. Disse skolene ble stanset av den rød-grønne regjeringen i 2005, før de rakk å starte opp. Men hadde regjeringen Bondevik II fått det som den ville, hadde om lag en femtedel av elevplassene i Troms blitt privatisert. Alle de planlagte privatskolene skulle ligge i Tromsø by. Det ville trukket elever fra hele resten av fylket, slik at flere skoler utenfor Tromsø måtte legges ned. Tilbudet til dem som ønsket å gå på skole i sitt distrikt, ville blitt alvorlig svekket.

Høsten 2015 ble det klart at Hordaland fylkeskommune ville legge ned Fana Gymnas og Garnes videregående skole. Årsaken var mange ledige skoleplasser i fylket, som følge av et stort antall private videregående skoler. 16 prosent av fylkets videregående elever går på private skoler, mens blant sentrumselever i Bergen er andelen om lag 50 prosent.

Fordi de private skolene er gitt godkjenning for et visst antall elevplasser, var det ikke mulig for fylkespolitikere i Hordaland å redusere antall elevplasser i de private skolene. Det gjorde at eneste alternativ var å kutte i det offentlige tilbudet. Lovverket står dermed i veien for de folkevalgte mulighet til å gjøre de valgene de mener er best for elevene i sitt fylke. Slik lovverket er utformet, står det også i motsetning til kommunens og fylkeskommunens innsigelsesrett slik den er utformet i den nye friskoleloven. Det er forslagsstillernes mening at lovverket bør endres slik at det også er mulig å redusere de private elevplas-

sene, dersom det er nødvendig av hensyn til det samlede utdanningstilbudet. Lovendringen må utformes på en måte som ikke gir unødig uforutsigbarhet i utdanningstilbudet til elevene innenfor det private utdanningstilbudet.

Organisatoriske rammer for privatskoler og private høyskoler

Friskoleloven og universitets- og høyskoleloven regulerer i dag statlige tilskudd til private skoler (friskoler) og private høyskoler. Private skoler eller høyskoler som mottar statstilskudd, har ikke adgang til å hente ut privat fortjeneste.

Likevel har det de senere årene vært en rekke saker der slike skoler har måttet betale tilbake statstilskudd etter at tilsyn har avdekket at skoleeier på ulike måter har tatt ut fortjeneste med grunnlag i skoledriften. To skoler i John Bauer-konsernet måtte tilbakebetale 7,3 mill. kroner til Utdanningsdirektoratet, noe som førte til nedleggelse av John Bauergymnaset Oslo og eierskifte i John Bauergymnaset Bergen. Bergen Private Gymnas måtte betale tilbake over 6 mill. kroner, etter at tilsynet avdekket at gymnaset betalte en husleie om lag 80 prosent høyere enn markedspris. Seks skoler i Akademiet-kjeden måtte samme år betale tilbake over 12 mill. kroner etter lignende tilsyn. Denne saken går nå sin gang i rettssystemet der Akademiet har saksøkt staten for dens forståelse av markedspris på internkjøpte tjenester. Akademiet tapte i mars 2016 saken i tingretten, men har uttalt til pressen at de er uenige i dommen og vurderer å anke.

Problemstillingen er den samme for private høyskoler. Høsten 2015 avslørte Dagens Næringsliv hvordan Anthon B Nilsen hentet ut over 100 mill. kroner fra sine statsstøttede privatskoler, deriblant høyskolen Westerdals, tross forbudet mot privat profitt. I mars 2016 anmeldte Kunnskapsdepartementet Westerdals for å ha oppgitt feil opplysninger i ti år, og krevde 28 mill. kroner tilbakebetalt. Denne saken ligger nå til behandling i både direktoratet, departementet, Økokrim og kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Sakene knyttet til Akademiet og Westerdals viser at implikasjonene av dagens lovverk ikke lever opp til intensjonene. Til tross for strenge regler mot privat profitt, klarer private skole- og høyskoleeiere å hente ut penger gjennom kompliserte selskapsstrukturer og transaksjoner mellom disse. Å avdekke slike lovbrudd krever store offentlige utgifter til tilsyn og kontroll. Utdanningsdirektoratet måtte for eksempel bruke syv årsverk samt om lag 850 000 kroner i

ekstern bistand for å avdekke og kreve inn de 12,5 mill. kronene Akademiet måtte betale tilbake, ifølge opplysninger i et svarbrev fra kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen til Stortinget. Avisen Klassekampen avdekket i fjor at bare fem av 315 privatskoler ble kontrollert for om de misbrukte statsstøtten i 2014. Av disse fem fikk tre krav om tilbakebetaling.

Kompliserte eierstrukturer følges ikke sjelden av omfattende skatteplanlegging, også med forgreninger til skatteparadis. Det svenske Skatteverket undersøkte 23 store selskaper innen privat velferd, og av disse var 18 eid av finansselskaper registrert i skatteparadis. 17 av selskapene betalte lite eller ingen selskapskatt. Slik klarer private velferdskonserner å ta ut store overskudd finansiert av skattebetalernes penger, uten selv å betale skatt. Blant de norske privatskolene der det ikke er ført tilsyn med bruken av statsstøtte, er Sonans-kjeden, der hovedeier er oppkjøpsfondet Procuritas som er registrert på skatteparadiset Guernsey.

Svakhhetene ved dagens modell og kostnadene ved tilsyn gjør at man burde se etter endringer i de organisatoriske rammebetingelsene for privatskoler og private høyskoler. I Danmark kreves det at alle private skoler som mottar statstilskudd, skal være organisert som selveiende stiftelser. Skolens midler skal ifølge den danske loven «alene komme skolens skole- og undervisningsvirksomhet til gode». Loven slår også fast at

«aftaler, herunder husleje- og ejendomsaftaler, skal indgås på vilkår, der ikke er ringere for skolen end sædvanlige markedsvilkår, og skal søges ændret, hvis udviklingen i markedsvilkårene tilsiger det. Skolens midler skal forvaltes, så de bliver til størst mulig gavn for skolen.»

Den danske loven slår også fast at Kunnskapsdepartementet kan trekke tilbake statstilskuddet til en skole hvis det ikke er «tilstrekkelig sannsynliggjort» at skolen er uavhengig av andre selskaper eller det finnes en «nærliggende risiko for at skolen styres af andre» eller at «skolens midler anvendes til formål uden for skolen». Hovedansvaret legges dermed på skolen selv.

Forslagsstillerne er av den oppfatning at en slik «dansk modell» kan gjøre det vanskeligere for private skoleeiere å omgå dagens profittforbud, og at den kan redusere behovet for tilsyn. Den kan videre gi et klarere skille mellom ideelle aktører som ønsker å drive skole ut fra pedagogiske og samfunnsmessige motiver, og private skolekonsern som ønsker å drive skole med mål om profitt.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag til lovendring som gir anledning til å redusere antall godkjente private elevplasser i en kommune eller fylkeskommune, dersom situasjonen er slik at kvaliteten på det samlede offentlige skoletilbudet er truet.
2. Stortinget ber regjeringen gjennomgå lovverket for private skoler og høyskoler, for å sikre at intensjonen om at all statsstøtte skal komme elevene og studentene til gode ivaretas bedre enn i dag. En slik gjennomgang skal ha som mål å redusere kontrollbehovet, innføre strengere sanksjoner for regelbrudd, samt å hindre at videresalg av skoler og høyskoler med statsstøtte kan gjøre det mulig å hente ut privat profitt fra skoledrift.
3. Stortinget ber regjeringen utrede en lovendring som krever at private skoler og private høyskoler skal organiseres som selveiende stiftelser, etter modell fra den danske «Lov om friskoler og private grundskoler».

26. april 2016

